

Publicatie	JBN: Juridische Berichten voor het Notariaat
Jaargang	23
Publicatiedatum	01-04-2013
Afleveringnummer	4
Artikelnummer	19
Titel	Een nieuw Europees kindje... De Europese Erfrecht Verordening
Auteurs	I. Curry-Sumner, Voorts Juridische Diensten
Samenvatting	Op 4 juli 2012 is het nieuwste Europese ipr-instrument vastgesteld, namelijk de Europese Erfrecht Verordening. In dit artikel zullen enkele aspecten van deze regeling nader worden toegelicht.
Trefwoorden	Erfrecht Europese Erfrecht Verordening IPR Europese Erfrecht Verordening

JBN 2013(4) 19 Een nieuw Europees kindje... De Europese Erfrecht Verordening

Een nieuw Europees kindje... De Europese Erfrecht Verordening

Samenvatting

Op 4 juli 2012 is het nieuwste Europese ipr-instrument vastgesteld, namelijk de Europese Erfrecht Verordening. In dit artikel zullen enkele aspecten van deze regeling nader worden toegelicht.

Tekst

1. Inleiding

Het Europese personen- en familierecht blijft voornamelijk een snel groeiend gezin binnen het Europese recht. Het nieuwste kindje is de Europese Erfrecht Verordening (Verordening (EU) nr. 650/2012 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en de aanvaarding en de tenuitvoerlegging van authentieke akten op het gebied van erfopvolging, alsmede betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring, hierna te noemen Erfrecht Vo), welke op 4 juli 2012 is vastgesteld.

De Erfrecht Vo behelst alle aspecten van het internationaal privaatrecht (te weten internationale bevoegdheid, toepasselijk recht, erkenning en tenuitvoerlegging, alsmede de steeds belangrijker bepalingen over administratieve samenwerking) op het terrein van het erfrecht. De Erfrecht Vo zal vanaf 17 augustus 2015 van toepassing zijn in de hele Europese Unie met uitzondering van Denemarken, Verenigd Koninkrijk en Ierland, maar inclusief Kroatië dat vanaf 1 juli 2013 waarschijnlijk de nieuwste EU-lidstaat zal worden, mits alle andere lidstaten het toetredingsverdrag voor die datum hebben geratificeerd.

De Erfrecht Vo kent een lang voortraject; de onderhandelingen zijn officieel reeds op 1 maart 2005 begonnen. In dit artikel zal geen aandacht worden besteed aan het

voorbereidingsproces omdat dit al meer dan grondig is besproken in de literatuur (Zie voor een recent uitgebreid overzicht van de onderhandelingsfase van de verordening, P.A.M. Lokin, *Grensoverschrijdende Erfopvolging*, diss. Utrecht, Ars Notariatus 151, Deventer 2012, p. 151-181). Geprobeerd zal worden, in het onderstaande een overzicht te geven van de bepalingen uit de Verordening die voor de notaris relevant zijn, in een gestructureerd internationaal privaatrechtelijk kader.

Alvorens in te gaan op de belangrijkste bepalingen zelf, zal eerst kort worden stilgestaan bij de preliminaire ipr-vragen van toepassingsgebieden (paragraaf 2) en samenloop (paragraaf 3). Daarna zullen de ipr-vragen met betrekking tot bevoegdheid (paragraaf 4) en toepasselijk recht (paragraaf 5) aan bod komen. Aan de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen zal geen aandacht worden besteed. In paragraaf 6 zal de Europese verklaring van erfrecht, die door de Erfrecht Vo wordt geïntroduceerd, de revue passeren.

Deze website maakt gebruik van cookies. [Waarom? Klik HIER voor meer informatie.](#) [Sluit](#)

ast te stellen of de Erfrecht Vo van toepassing is. Men dient derhalve te toetsen of het feitencomplex onder het materiële (paragraaf 2.1), formele (paragraaf 2.2) en temporele (paragraaf 2.3) toepassingsgebied valt.

2.1 Materieel toepassingsgebied

Artikel 1 Erfrecht Vo bepaalt welke onderwerpen onder de materiële werkingssfeer van de Verordening vallen. Volgens de bewoordingen van artikel 1 is de Verordening van toepassing op de erfopvolging in de nalatenschappen van overleden personen. Een aantal aspecten verdient nadere toelichting. Zo wordt 'erfopvolging' in artikel 3 lid 1 sub a als volgt gedefinieerd: *'de erfopvolging in de nalatenschap van een overleden persoon ... ongeacht of het gaat om een vrijwillige overgang of overdracht krachtens een uiterste wilsbeschikking, dan wel om een overgang middels erfopvolging bij versterf'*. De Erfrecht Vo is derhalve van toepassing op zowel wettelijke erfopvolgingen als testamentaire erfopvolgingen (considerans 9).

Ten tweede komt een aantal onderwerpen onder de reikwijdte van de Erfrecht Vo te vallen dat voorheen buiten de toepassing van het Haags Erfrechtverdrag 1989 viel. Er wordt bijvoorbeeld momenteel in Nederland onderscheid gemaakt tussen de vererving van de nalatenschap enerzijds en de afwikkeling (vereffening en verdeling) anderzijds. Met betrekking tot de vererving dient naar het Haags Erfrechtverdrag 1989 te worden gekeken (via artikel 10:145 lid 2 BW), terwijl artikelen 10:149 en 10:150 BW van toepassing zijn op de vereffening en de verdeling van de nalatenschap. Vanaf de inwerkingtreding van de Erfrecht Vo komt dit onderscheid te vervallen (considerans 42 en artikel 22 lid 2 Erfrecht Vo). De Verordening brengt hiermee een belangrijke simplificering in de ipr-regels op dit gebied aan.

Vragen inzake de bekwaamheid van een persoon om een testament op te stellen vallen evenmin binnen de reikwijdte van het Haags Erfrechtverdrag 1989 (artikel 1 lid 2 aanhef en sub b Haags Erfrecht Verdrag 1989). In Nederland worden deze vragen thans door artikel 10:146 BW geregeld, maar vanaf de inwerkingtreding van de Erfrecht Vo zal ook de bekwaamheid van een testateur onder de werkingssfeer daarvan vallen.

Naast de uitbreidingen in het materiële toepassingsgebied, kent de Erfrecht Vo ook een aantal belangrijke materiële beperkingen, waaronder de formele geldigheid van mondelinge uiterste wilsbeschikkingen (artikel 1 lid 2 Erfrecht Vo). Dit betekent dat de formele geldigheid van mondelinge uiterste wilsbeschikkingen niet onder de reikwijdte van de Erfrecht Vo valt. De Erfrecht Vo geeft echter wel regels ten aanzien van de formele geldigheid van schriftelijke uiterste wilsbeschikkingen (zie artikel 27 Erfrecht Vo). De oplettende lezer zal zich dan meteen afvragen hoe de Erfrecht Vo zich verhoudt tot het Haags Testamentsvormenverdrag 1961; op deze vraag wordt later, onder paragraaf 3.2, ingegaan.

Andere uitgezonderde onderwerpen leveren eveneens problemen op.

Onderhoudsverplichtingen kunnen ontstaan als gevolg van overlijden. De vraag rijst onder welke regeling deze verplichtingen vallen. Op grond van artikel 1 lid 2 sub e Erfrecht Vo worden onderhoudsverplichtingen die *niet* ontstaan als gevolg van een overlijden uitgesloten van de werkingssfeer van de Erfrecht Vo. De Erfrecht Vo bepaalt echter niet of onderhoudsverplichtingen die ontstaan als gevolg van een overlijden wel onder de werkingssfeer van de Erfrecht Vo vallen. De vraag rijst derhalve onder welke ipr-regels dergelijke onderhoudsverplichtingen dienen te vallen. Op dit moment worden onderhoudsverplichtingen grotendeels door de Alimentatie Vo geregeld (zie hierover P. Vlas, Alimentatie uit Brussel met een Haags randje, *WPNR* 2009, 6794). Een spiegelbeeldbepaling van artikel 1 lid 2 sub e Erfrecht Vo is echter niet in de Alimentatie Vo te vinden. Mijns inziens dient men echter te veronderstellen dat onderhoudsverplichtingen die ontstaan als gevolg van overlijden onder de werkingssfeer van de Erfrecht Vo vallen, en juist niet onder de Alimentatie Vo. Dit betekent dat men de verwijzingsregels uit de Erfrecht Vo dient te gebruiken voor dergelijke onderhoudsverplichtingen en niet de verwijzingsregels uit de Alimentatie Vo in samenhang met het Haags Alimentatie Protocol 2007.

2.2 Formeel toepassingsgebied

Men dient voorzichtig te zijn met betrekking tot het formele toepassingsgebied van de Erfrecht Vo. Hoewel artikel 20 Erfrecht Vo een universeel formeel toepassingsgebied voorschrijft, heeft dit artikel slechts betrekking op de regels die het toepasselijk recht aanwijzen. Artikel 20 Erfrecht Vo heeft derhalve geen relevantie voor het formele toepassingsgebied van de bevoegdheidsregels enerzijds en de regels omtrent erkenning en tenuitvoerlegging anderzijds.

Hoewel de Erfrecht Vo geen expliciete bepaling bevat met betrekking tot het formele toepassingsgebied inzake de bevoegdheidsregels, bevat de Erfrecht Vo wel een bevoegdheidsbepaling op grond van *forum necessitatis*. Zoals Lokin voorstelt in haar proefschrift, impliceert deze bevoegdheidsregel dat de rol voor nationale bevoegdheidsbepalingen zeer klein is (P.A.M. Lokin, diss., p. 187). Zij stelt derhalve dat nog steeds gebruik mag worden gemaakt van nationale bevoegdheidsregels, zij het slechts in uitzonderlijke gevallen. Naar mijn mening kan men nog één stap verder gaan, want het opnemen van een *forum necessitatis*-clausule, zonder een bepaling over de residuele bevoegdheid (vergelijk bijvoorbeeld artikel 14 Brussel II-bis), zou eigenlijk een universeel toepassingsgebied moeten impliceren. Het gebruik van nationale bevoegdheidsregels zal derhalve tot het verleden behoren.

Met betrekking tot de regels inzake erkenning en tenuitvoerlegging kent de Erfrecht Vo duidelijk een beperkt formeel toepassingsgebied, namelijk dat de Verordening slechts de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen regelt die gegeven zijn in de andere lidstaten.

2.3 Temporeel toepassingsgebied

Op grond van artikel 83 lid 1 Erfrecht Vo zijn de regels van de Verordening van toepassing op erfopvolgingen van personen die overlijden op of na 17 augustus 2015. Voor wettelijke erfopvolgingen van personen die overlijden voor die datum kan, ondanks het feit dat de Verordening al van kracht is, de Erfrecht Vo niet worden gebruikt. Ingewikkelder ligt de overgangsregel met betrekking tot uiterste wilsbeschikkingen die zijn gemaakt voor 17 augustus 2015. Deze situaties worden in artikel 83 lid 3 en lid 4 geregeld, waarbij de Europese wetgever geprobeerd heeft om dergelijke uiterste wilsbeschikkingen zoveel mogelijk onder het bereik van de Erfrecht Vo te laten vallen.

3. Samenloop

3.1 Algemene Regel

De Erfrecht Vo is niet het eerste internationaal instrument op erfrechtelijk terrein. Er dient derhalve altijd te worden nagegaan of de bepalingen van de Erfrecht Vo voorrang claimen in geval van samenloop met andere internationale regelingen. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen verdragen waarbij slechts lidstaten betrokken zijn

(artikel 75 lid 2) en verdragen waarbij ook derde landen partij zijn (artikel 75 lid 1). Met betrekking tot de eerste categorie claimt de Erfrecht Vo voorrang boven deze regelingen, terwijl in relatie tot de tweede categorie de Erfrecht Vo de toepassing van dergelijke regelingen onverlet laat.

3.2 Haags Testamentenvormverdrag 1961

Op dit moment zijn 41 staten partij bij het Haags Testamentsvormenverdrag 1961 (zie www.hcch.net). Dit Verdrag regelt het recht dat van toepassing is op onder andere de vorm van testamenten. Op grond van artikel 75 lid 1 tweede alinea Erfrecht Vo dienen de EU lidstaten die Verdragsluitende partij zijn bij het Haags Testamentenvormverdrag 1961 op dit vlak de regels van het Verdrag toe te passen in plaats van de Erfrecht Vo. Het Haags Testamentenvormverdrag 1961 heeft echter een beperkt toepassingsgebied. Indien een geval buiten de werkingssfeer van het Verdrag valt, dan valt men terug op de regels van de Erfrecht Vo, namelijk artikel 27. Een voorbeeld hiervan is de vorm van erfovereenkomsten. Erfovereenkomsten vallen namelijk buiten het materiële toepassingsgebied van het Haags Testamentsvormenverdrag 1961 zodat men dan 'terugvalt' op artikel 27 Erfrecht Vo. De regel van artikel 27 lijkt erg op die van het Haags Testamentsvormenverdrag 1961. Op grond van artikel 27 is een schriftelijke uiterste wilsbeschikking naar vorm geldig indien zij voldoet aan het recht van, onder andere, de staat waar bij uiterste wil is beschikt of de erfovereenkomst is gesloten; of van de staat waarvan de erflater de nationaliteit bezit hetzij op het tijdstip waarop bij uiterste wil is beschikt, of het tijdstip van overlijden; of van de staat waar de erflater zijn woonplaats had hetzij op het tijdstip waarop bij uiterste wil is beschikt, hetzij op het tijdstip van overlijden.

3.3 Insolventie Verordening

De Insolventie Verordening (Verordening (EG) nr. 1346/2000 van de Raad van 29 mei 2000 betreffende insolventieprocedures) wordt door de Erfrecht Vo onverlet gelaten. Dit betekent dat men in erfrechtelijke situaties kennis moet nemen van de Insolventie Vo voor zover de inhoud bestreken wordt door de Insolventie Vo, dat wil zeggen bij het overlijden van een failliete erflater.

4. Bevoegdheid

Hoofdstuk II van de Erfrecht Vo bevat regels met betrekking tot de bevoegdheid in erfopvolgingszaken.

Op grond van de hoofdregel van artikel 4 zijn de gerechten van de lidstaat waar de erflater op het tijdstip van overlijden zijn gewone verblijfplaats had, bevoegd om uitspraak te doen over alle aspecten van de erfopvolging. De vraag rijst of deze bevoegdheidsregels ook gelden voor de notaris. Op grond van considerans 21 moeten notarissen met een bevoegdheid in erfrechtzaken die bevoegdheid kunnen uitoefenen die zij in de lidstaten op het gebied van erfrecht hebben. Of notarissen in een bepaalde lidstaat al dan niet aan de bevoegdheidsregels van deze verordening gebonden zijn, hangt af van de vraag of zij onder het begrip 'gerecht' in de zin van deze verordening vallen. Op grond van artikel 3 lid 2 wordt 'gerecht' gedefinieerd als 'elke gerechtelijke autoriteit en alle andere autoriteiten en juridische beroepsbeoefenaren met bevoegdheid in een erfrechtzaak, die rechterlijke functies vervullen of handelen krachtens volmacht van, of onder toezicht van, een rechterlijke autoriteit.' Met Knot ben ik van mening dat de Nederlandse notaris niet onder de reikwijdte van deze definitie valt (J.G. Knot, *Internationale boedelafwikkeling. Over het toepasselijke recht op de afwikkeling van nalatenschappen*, diss. Groningen, *Ars Notariatus* 138, Deventer 2008, p. 82).

5. Toepasselijk Recht

Voor de Nederlandse notaris is de belangrijkste verandering gelegen in de wijzigingen in de regels inzake het toepasselijk recht. De aard van de nalatenschapgoederen is niet relevant als men het toepasselijk recht dient vast te stellen, ongeacht of men dit recht subjectief (via rechtskeuze) of objectief dient vast te stellen. Men gebruikt derhalve

dezelfde regels om het toepasselijk recht vast te stellen op een vakantiehuis in Spanje, als op roerende goederen die zich in Nederland bevinden (considerans 37, Erfrecht Vo). Met andere woorden, het is niet meer relevant wat voor soort goederen het betreft, want alle goederen vallen onder dezelfde verwijzingsregels (eenheidsstelsel). In Nederland wordt dat in beginsel thans ook al aangenomen in het kader van het Haags Erfrechtverdrag 1989, maar in bijvoorbeeld Frankrijk geldt nu nog het splitsingsstelsel. De nieuwe regels leiden tot een aanzienlijke vereenvoudiging in het ipr-erfrecht.

5.1 Subjectieve aanknoping

In tegenstelling tot het Haags Erfrechtverdrag 1989 kent de Erfrecht Vo slechts één rechtskeuzemogelijkheid. Onder het Haags Erfrechtverdrag 1989 kon de erflater kiezen tussen het recht van zijn of haar nationaliteit of van zijn of haar gewone verblijfplaats, beide te bepalen hetzij ten tijde van het moment waarop de keuze moet worden beoordeeld, hetzij ten tijde van het uitbrengen van de keuze. Onder de Erfrecht Vo wordt deze keuze teruggebracht tot slechts het recht van de nationaliteit van de erflater. Mocht de erflater meer dan één nationaliteit bezitten, dan wordt er geen effectiviteitstoets toegepast zodat de erflater de keuze heeft tussen de rechtsstelsels van al die nationaliteiten (artikel 22 lid 1 tweede alinea Erfrecht Vo). De Erfrecht Vo zwijgt er in artikel 22 over of een realiteitstoets dient te worden toegepast bij een persoon met een verwaterde nationaliteit. Gelet op de strekking van lid 2, is dit niet aan de orde.

Hoe dient men om te gaan met de situatie dat een erflater een rechtskeuze heeft uitgebracht voor het recht van een land dat een rechtskeuze zelf niet toelaat? In dit geval dient de rechtskeuze te worden gehonoreerd. De Erfrecht Vo zelf voorziet in de mogelijkheid tot het uitbrengen van een rechtskeuze (considerans 40). De inhoud van het gekozen recht bepaalt derhalve niet of de keuze al dan niet kan worden gemaakt.

Evenals onder het Haags Erfrechtverdrag 1989 dient een rechtskeuze uitdrukkelijk te worden gedaan in een verklaring in de vorm van een uiterste wilsbeschikking of ten minste duidelijk te blijken uit de bewoordingen van die beschikking (artikel 22 lid 2 Erfrecht Vo).

5.2 Objectieve aanknoping

Welk recht is van toepassing als de erflater geen keuze heeft uitgebracht? Met betrekking tot de regels zelf is een vrij eenvoudige conflictenladder ontwikkeld. Op grond van artikel 21 lid 1 Erfrecht Vo dient het recht van de gewone verblijfplaats van de erflater ten tijde van zijn of haar overlijden te worden toegepast. Bij wijze van uitzondering dient een ander recht te worden toegepast indien de erflater een kennelijk nauwere band had met een ander recht (artikel 21 lid 2 Erfrecht Vo). Expliciete verwijzingen naar de nationaliteit behoren derhalve tot het verleden. Natuurlijk zal de nationaliteit wel een rol kunnen spelen bij de invulling van het begrip 'nauwere band' in het kader van de toepassing van de exceptieclausule van artikel 21 lid 2 Erfrecht Vo. Stel dat een Belgische erflater zijn hele leven in België heeft gewoond, maar een paar jaar voor zijn overlijden verhuist hij naar Nederland. Op grond van artikel 21 lid 1 Erfrecht Vo zou Nederlands recht van toepassing zijn. Men zou echter een beroep op de exceptie in artikel 21 lid 2 Erfrecht Vo kunnen doen zodat in dit geval - gelet op de vroeger gewone verblijfplaats van de erflater en zijn nationaliteit - het Belgische recht dient te worden toegepast als het recht van een staat dat kennelijk nauwere met de erflater verbonden is.

5.3 Uiterste wilsbeschikkingen

5.3.1 Materiële geldigheid van uiterste wilsbeschikkingen

Op grond van artikel 24 Erfrecht Vo is het recht van de gewone verblijfplaats van de erflater in beginsel ook van toepassing op de beoordeling van de materiële geldigheid en toelaatbaarheid van uiterste wilsbeschikkingen. Op grond van lid 2 is het echter ook mogelijk om ervoor te kiezen dat - ondanks het feit dat de erfopvolging wordt beheerst door het recht van de gewone verblijfplaats van de erflater - vragen inzake de toelaatbaarheid en materiële geldigheid van uiterste wilsbeschikkingen door de nationale wet van de erflater worden beheerst. Een Franse onderdaan, woonachtig in Nederland,

kan er bijvoorbeeld voor kiezen om het Franse recht van toepassing te verklaren op de vragen rondom de toelaatbaarheid en materiële geldigheid van zijn uiterste wilsbeschikkingen.

5.3.2 Formele geldigheid van uiterste wilsbeschikkingen

Zoals eerder opgemerkt, laat de Erfrecht Vo de toepassing van het Haags Testamentenvormverdrag 1961 onverlet. Echter voor gevallen die buiten de toepassing van dit Verdrag vallen, is een bijzondere conflictregel in artikel 27 opgenomen. De regel is overgenomen uit het Haags Testamentenvormverdrag 1961 en berust op het *favor testamenti* beginsel, met andere woorden de regel bevordert rechtsgeldige testamenten.

6. Europese Verklaring van Erfrecht

Een van de nieuwe elementen van de Erfrecht Vo is de introductie van een Europese verklaring van erfrecht in lijn met de standaardformulieren bij de Alimentatie Vo, of de certificaten met betrekking tot omgang onder de Brussel II-bis (bijvoorbeeld artikel 41 Brussel II-bis Verordening). Deze formulieren, certificaten en verklaringen zijn bedoeld om efficiënter, sneller en effectiever te kunnen handelen. Vanwege ruimtegebrek laat ik een uitgebreide behandeling van de Europese verklaring van erfrecht achterwege. Aangezien duidelijk aangegeven staat dat buitengerechtelijke instanties bevoegd zijn tot het afgeven van een dergelijke verklaring, lijkt het mij voor de hand liggend dat notarissen de komende tijd kennis gaan maken met de inhoud van en voorwaarden voor een Europese verklaring van erfrecht (Zie verder Knot, Europese verklaring van erfrecht, *TE* 2010, p. 55).

7. Conclusie

De voortvarendheid waarmee de Europese wetgever nieuwe verordeningen op het gebied van het internationaal personen- en familierecht, en nu ook het erfrecht introduceert, is soms overweldigend. Hele onderdelen van het commune ipr zullen voortaan tot de geschiedenisboeken behoren, namelijk het traditionele onderscheid tussen vererving en afwikkeling alsmede de mogelijkheid tot een rechtskeuze voor het recht van de gewone verblijfplaats van de erflater. Ondanks deze veranderingen zal de Europese Erfrecht Vo naar alle waarschijnlijkheid een stap vooruit betekenen voor Nederland, *not least* door de invoering van een Europese verklaring van erfrecht. Hiermee heeft de Europese Unie een instrument geïntroduceerd waarmee de toegevoegde waarde van de Europese Unie duidelijk te zien is: grensoverschrijdende problemen kunnen tegenwoordig op supranationaal niveau worden opgelost.

I. Curry-Sumner

Voorts Juridische Diensten